

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04

ZESPÓŁ REALIZACJI

BADAŃ

INTERNET:

621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17

<http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24

00 - 503 W A R S Z A W A

TELEFAX 629 - 40 - 89

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/146/99

JAK CHRONIMY NASZE ŚRODOWISKO NATURALNE?

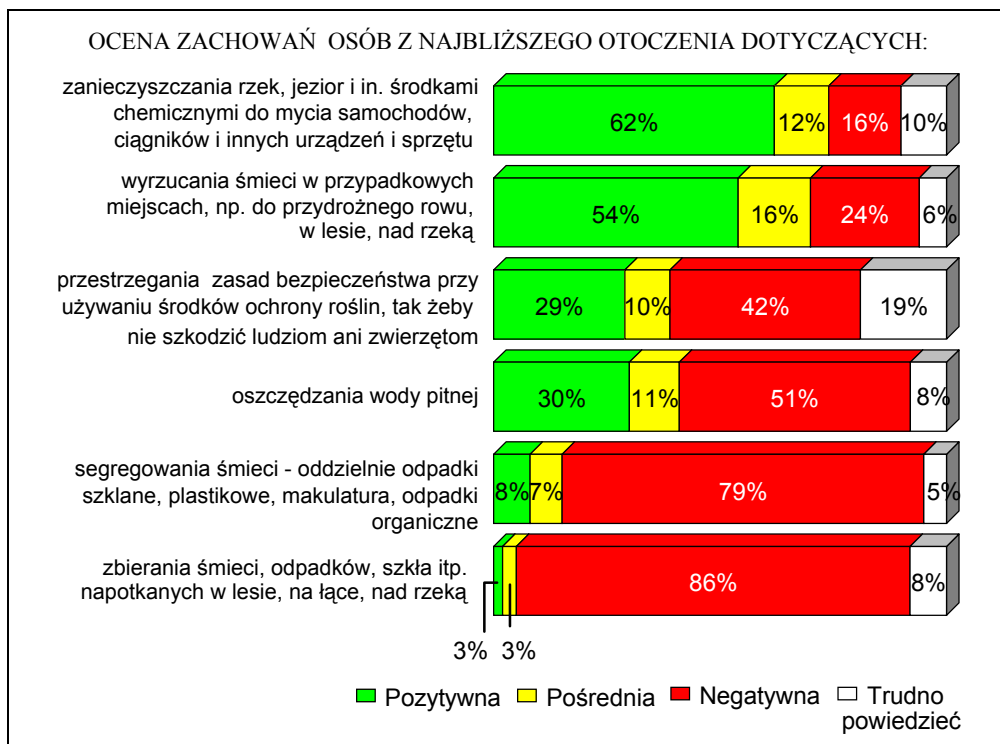
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W społeczeństwie utrzymuje się opinia, że do obowiązków państwa należy przede wszystkim zastrzeżenie przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska oraz skuteczniejsze ich egzekwowanie, natomiast konkretne działania na rzecz środowiska naturalnego to przede wszystkim zadanie władz samorządowych, a także grup obywateli.
- Równocześnie jednak odnotowujemy symptomy zmiany świadomości ekologicznej Polaków. W porównaniu z rokiem '93 wzrosło przekonanie, że ochroną środowiska w miejscu zamieszkania ankietowanych powinny się zajmować samorządy lokalne, a także partie, stowarzyszenia i organizacje ekologiczne. Umacnia się również wiara w to, że poprawa stanu najbliższego środowiska zależy od postaw i zachowań każdego z nas. Przekonanie to wyraża obecnie ponad połowa (51%) Polaków, przeciwnego zdania jest ponad jedna trzecia (37%). Trzeba zaznaczyć, że w początkowych latach transformacji dominowała opinia, że zwykły człowiek nie ma wpływu na poprawę stanu środowiska w swoim miejscu zamieszkania.

POSTRZEGANE ROZPOWSZECHNIENIE ZACHOWAŃ POZYTYWNYCH I NEGATYWNYCH

W jednym z ostatnich komunikatów¹ zwróciliśmy uwagę na poprawę ocen stanu środowiska naturalnego w Polsce. Obecnie koncentrujemy się na zagadnieniach jego aktywnej ochrony.

Zauważone przez ekologów oznaki poprawy jakości środowiska w Polsce, a przynajmniej zahamowania tempa jego degradacji, znajdują odzwierciedlenie w świadomości Polaków. Z naszych badań wynika, że maleje zaniepokojenie społeczeństwa stanem środowiska naturalnego w kraju, stopniowo umacnia się też przekonanie, iż następuje poprawa w dziedzinie ochrony środowiska. Coraz mniej krytyczne są również opinie o stanie środowiska w miejscu zamieszkania ankietowanych.

Mimo odczuwanych zmian na lepsze, większość Polaków wyraża jednak znaczne obawy o środowisko naturalne w kraju, a ponad jedna trzecia uważa, że ich miejscowość leży na terenie o szczególnie zatrutym środowisku. Większość badanych jest zaniepokojona zanieczyszczeniem wód w rzekach, jeziorach i innych zbiornikach wodnych znajdujących się w okolicy ich miejsca zamieszkania. Źródłem obaw prawie połowy społeczeństwa jest również stan okolicznych lasów, łąk, terenów zielonych, ponad dwie piąte odczuwa zagrożenia spowodowane zanieczyszczeniem powietrza i wody pitnej oraz uciążliwym hałasem. Jedynie niespełna co czwarty Polak żyje spokojnie, bez obaw o stan środowiska w swoim miejscu zamieszkania.

Zapytaliśmy ankietowanych², od czego - ich zdaniem - zależy poprawa stanu środowiska w kraju, kto przede wszystkim powinien podejmować działania na rzecz jego ochrony w ich miejscu zamieszkania. Interesowało nas także, w jakim stopniu Polacy gotowi są przyczynić się do poprawy stanu środowiska i jak oceniają pod tym względem zachowania osób ze swego najbliższego otoczenia.

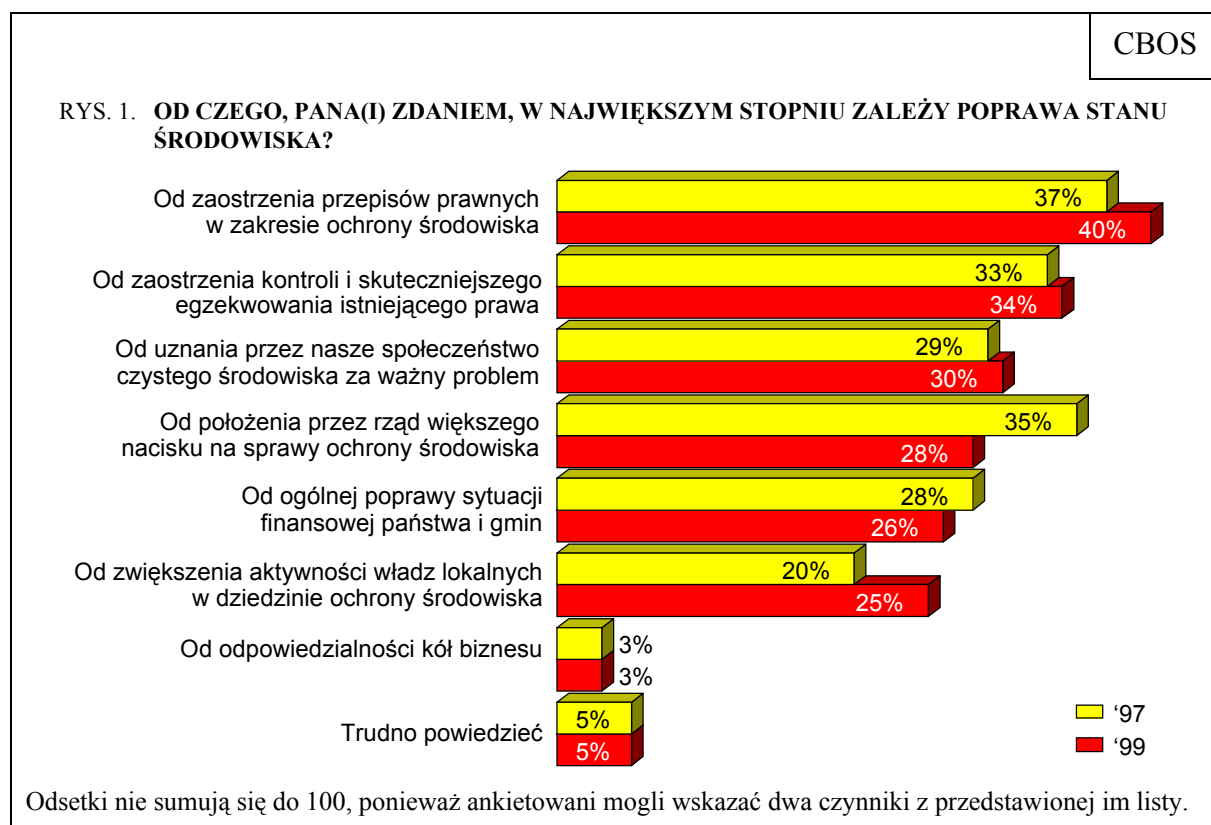
¹ Zob. komunikat CBOS „Polacy o zagrożeniach związanych z degradacją środowiska naturalnego”, sierpień ‘99.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (110) przeprowadzono w dniach 7-13 lipca ‘99 na 1055-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

OD KOGO ZALEŻY POPRAWA STANU ŚRODOWISKA NATURALNEGO?

Nadzieje na poprawę stanu środowiska naturalnego ankietowani wiążą przede wszystkim z szeroko rozumianą działalnością państwa - z zaostrzeniem przepisów prawnych (40%) bądź skuteczniejszym ich egzekwowaniem (34%), a także ze zwiększeniem oddziaływania rządu na sprawy ochrony środowiska (28%). Badani wskazują również na rolę świadomości ekologicznej Polaków - uznanie przez współobywateli sprawy ochrony środowiska za ważny problem (30%)³. Niemal równie często respondenci podkreślają znaczenie, jakie dla tej dziedziny ma sytuacja finansowa państwa i gmin, a także aktywność władz lokalnych. Nie wiążą natomiast nadziei na poprawę stanu środowiska z postawą kół biznesu.

W porównaniu z wynikami sprzed dwóch lat zwiększył się odsetek ankietowanych, którzy sądzą, że zmiany na lepsze w dziedzinie ochrony środowiska zależą od aktywności władz lokalnych, jednocześnie zaś zmalała liczba osób uzależniających poprawę stanu środowiska od nastawienia rządu do problemów ekologii.

³ Z roli, jaką w ochronie środowiska odgrywa świadomość ekologiczna społeczeństwa, zdają sobie sprawę przede wszystkim osoby o najwyższej pozycji społecznej - z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla, a także uczniowie i studenci.

Kolejne pytanie dotyczyło odpowiedzialności za stan środowiska w miejscu zamieszkania ankietowanych. Zapytaliśmy, kto przede wszystkim powinien podejmować działania na rzecz jego ochrony.

Tabela 1

Kto, przede wszystkim, powinien podejmować działania na rzecz poprawy stanu środowiska w Pana(i) miejscowości ?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	'93	'97	'99
	w procentach		
Władze lokalne gminy, w której Pana(i) mieszka	63	69	69
Władze wojewódzkie, wojewoda	40	36	31
Mieszkańcy miasta, gminy w ramach akcji społecznych	24	30	25
Władze centralne, rząd	25	19	22
Partie ekologiczne*	15	16	22
Stowarzyszenia i społeczne organizacje ekologiczne *			13
Dyrekcje przedsiębiorstw z terenu gminy	22	16	12
Nikt, nie ma takiej potrzeby	-	-	2
Trudno powiedzieć	5	3	3

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wskazać dwa czynniki z przedstawionej im listy.
 * Obecnie oddzielnie pytaliśmy o partie ekologiczne oraz stowarzyszenia i organizacje ekologiczne, połączyliśmy je jednak do porównań, jako że w latach '93 i '97 tworzyły one jedną kategorię.

Konkretnych działań na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego w swoim miejscu zamieszkania ankietowani oczekują przede wszystkim od władz lokalnych (69%). Natomiast im wyższy szczebel władzy, tym mniejszy odsetek badanych wysuwa postulaty pod jego adresem: władze wojewódzkie wymienia w tym kontekście niespełna jedna trzecia respondentów, władze centralne - ponad jedna piąta. Należy podkreślić, że co czwarty Polak uważa, iż działania na rzecz ochrony środowiska w miejscu zamieszkania powinny być podejmowane przede wszystkim przez samych mieszkańców w ramach samorządnych akcji społecznych. Równocześnie ponad jedna piąta ankietowanych oczekuje, że ekologiczne partie, stowarzyszenia i organizacje społeczne włączą się do działań na rzecz poprawy stanu środowiska. Zdecydowanie najmniej osób liczy na proekologiczną działalność dyrekcji przedsiębiorstw z terenu gminy. Warto zauważyć, że w stosunku do lat '93 i '97 zmalał odsetek zarówno tych, którzy wiążą oczekiwania z postawą przedsiębiorców, jak i odsetek

wskazujących na rolę władz wojewódzkich. Wzrosła natomiast liczba osób sądzących, że działania dotyczące ochrony środowiska w ich miejscu zamieszkania powinny podejmować partie, stowarzyszenia i organizacje ekologiczne. W porównaniu z rokiem '93 więcej ankietowanych uważa, że są to zadania władz lokalnych.

W opinii Polaków do obowiązków państwa należy więc przede wszystkim zaostreżenie przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska oraz skuteczniejsze ich egzekwowanie, natomiast konkretne działania na rzecz środowiska lokalnego to przede wszystkim domena władz samorządowych, a także grup obywateli.

CZY „ZWYKŁY CZŁOWIEK” MOŻE PRZYCZYNIĆ SIĘ DO POPRAWY STANU ŚRODOWISKA W SWOIM MIEJSCU ZAMIESZKANIA?

Przedstawione poglądy dotyczące kwestii odpowiedzialności za ochronę środowiska łączą się z przekonaniem, że każdy z nas może własnymi działaniami przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości. Opinię tę podziela, podobnie jak i w roku '97, ponad połowa Polaków, a nieco ponad jedna trzecia jest przeciwnego zdania. Należy wyraźnie podkreślić, że w początkowych latach transformacji, kiedy stan środowiska naturalnego w kraju budził znacznie większy niepokój społeczny niż dzisiaj, w społeczeństwie dominowała opinia, że zwykły człowiek nie ma wpływu na poprawę stanu środowiska w swoim miejscu zamieszkania.

Tabela 2

Jak Pan(i) myśli, czy Pan(i) lub ktoś z Pana(i) najbliższej rodziny może swoim działaniem przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	'92	'93	'97	'99
	w procentach			
Tak	35	40	53	51
Nie	65	60	40	37
Trudno powiedzieć	0	0	7	12

Możemy więc uznać, że w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych zmienia się świadomość ekologiczna Polaków. Postrzeganie większej roli w ochronie środowiska władz lokalnych współwystępuje z przekonaniem, że poprawa stanu najbliższego środowiska zależy

również od postaw i zachowań każdego z nas, jego użytkowników. Przekonanie to przeważa niemal we wszystkich grupach społecznych - szczególnie wśród uczniów i studentów (68%) oraz ogółu młodzieży (65%), także wśród osób o najwyższym statusie społecznym - legitymujących się wyższym wykształceniem, należących do kadry kierowniczej i inteligencji (po 60%). Niepokojące jednak jest to, że możliwość przyczynienia się do poprawy stanu środowiska w swoim miejscu zamieszkania stosunkowo rzadko dostrzegają osoby zazwyczaj zaliczane do najbardziej przedsiębiorczych, tzn. pracujące na własny rachunek poza rolnictwem (40%). Równie sceptyczni pod tym względem są mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich (43%), mimo że - jak wynika z naszych badań - częściej niż inni są zaniepokojeni degradacją środowiska w swojej miejscowości.

Stopień gotowości do proekologicznych postaw przejawia się w odpowiedziach na pytania o to, co ankietowani zrobiliby, gdyby mieli do wyboru: z jednej strony zachowanie przyjazne dla środowiska, lecz wiążące się z pewną niewygodą i kosztami, oraz z drugiej - szkodliwe dla środowiska, lecz wygodne i opłacalne. Okazuje się, że w takiej sytuacji niemal wszyscy badani zachowaliby się proekologicznie, nawet za cenę pewnych osobistych kosztów. Warto podkreślić, że deklarowana przez Polaków przyjazna postawa wobec środowiska naturalnego umocniła się w ciągu ostatnich sześciu lat.

Tabela 3

Gdyby Pan(i) miał(a) do wyboru dwa produkty, np. proszek do prania, płyn do zmywania itp., to czy kupił(a)by Pan(i):	Wskazania respondentów według terminów badań	
	'93	'99
	w procentach	
- produkt tańszy, chociaż szkodliwy dla środowiska	17	10
- produkt droższy, ale nieszkodliwy dla środowiska	83	88
Trudno powiedzieć	0	2
- produkt w opakowaniu wygodnym dla użytkownika, ale szkodliwym dla środowiska	16	7
- produkt w mniej wygodnym opakowaniu, ale nieszkodliwym dla środowiska	84	92
Trudno powiedzieć	0	1

Gotowości do zachowań proekologicznych w życiu codziennym towarzyszy również poparcie dla takich działań w skali makro - w dziedzinie gospodarki. Za ograniczaniem uciążliwej dla środowiska produkcji, nawet za cenę wzrostu bezrobocia, opowiada się niemal trzy piąte ankietowanych, choć znaczna część z nich czyni to z pewnym wahaniem. Jedynie 15% Polaków uważa, że nie warto ponosić takich kosztów społecznych w zamian za czyste środowisko. Odsetek respondentów podzielających tę opinię jest nieco mniejszy niż dwa lata temu i niemal o połowę mniejszy niż w pierwszej fazie transformacji (lata '92 i '93).

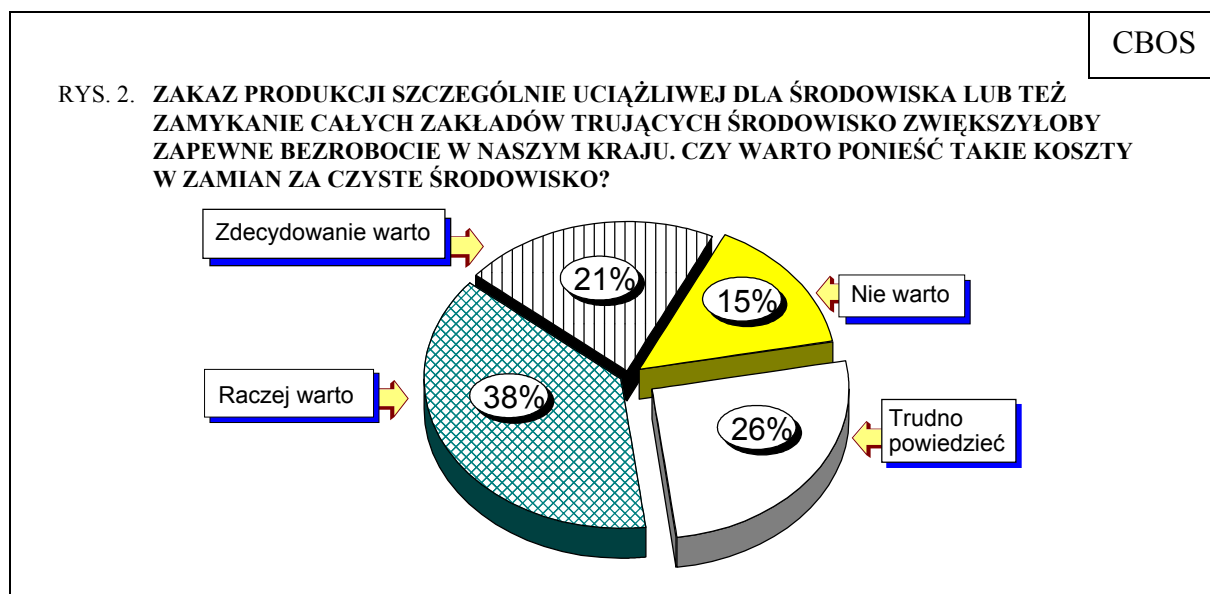

Tabela 4

Zakaz produkcji szczególnie uciążliwej dla środowiska lub też zamykanie całych zakładów trujących środowisko zwiększyłyby zapewne bezrobocie w naszym kraju. Czy warto ponieść takie koszty w zamian za czyste środowisko?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	'92	'93	'97	'99
	w procentach			
Warto	58	45	61	59
Nie warto	27	29	20	15
Trudno powiedzieć	15	26	19	26

Pogląd, że warto ponieść koszty społeczne w postaci wzrostu bezrobocia w zamian za poprawę stanu środowiska, wyrażają przede wszystkim mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, osoby z wyższym wykształceniem. Trzeba też podkreślić, że z opinią tą zgadza się prawie trzy piąte bezrobotnych (58%).

JAKIE SĄ NASZE POSTAWY WOBEC ŚRODOWISKA NATURALNEGO W MIEJSCU ZAMIESZKANIA?

W jakim stopniu proekologiczne deklaracje badanych przekładają się na konkretne zachowania w życiu codziennym?

Tabela 5

Czy na podstawie obserwacji zachowań mieszkańców w Pana(i) najbliższej okolicy, sąsiadów, znajomych, kolegów z pracy, ludzi, z którymi spędza Pan(i) czas wolny, odpoczywa itp., może Pan(i) określić, jaka część z nich:	Tylko niektórzy lub prawie nikt	Mniej więcej połowa	Wszyscy lub większość	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- zbiera śmieci napotkane w lesie, na łące, nad rzeką	86	3	3	8
- segreguje śmieci	79	7	8	5
- oszczędza wodę pitną	51	11	30	8
- przestrzega zasad bezpieczeństwa przy używaniu środków ochrony roślin	42	10	29	19

W wypowiedziach ankietowanych dominuje przekonanie, że aktywną postawę proekologiczną przyjmuje wyraźna mniejszość osób z ich najbliższego otoczenia. Zdaniem respondentów tylko nieliczni zbierają śmieci pozostawione przez innych w lesie, na łące czy nad rzeką. Sporadycznie też segregują śmieci, tzn. oddzielają odpadki różnego pochodzenia. Nieco częściej natomiast zdarza się, że osoby z ich otoczenia oszczędzają wodę pitną, a także przestrzegają zasad bezpieczeństwa przy używaniu środków ochrony roślin (ponieważ jednak ostatnia sprawa nie dotyczy wszystkich, znaczny odsetek ankietowanych nie ma wyrobionego zdania na ten temat).

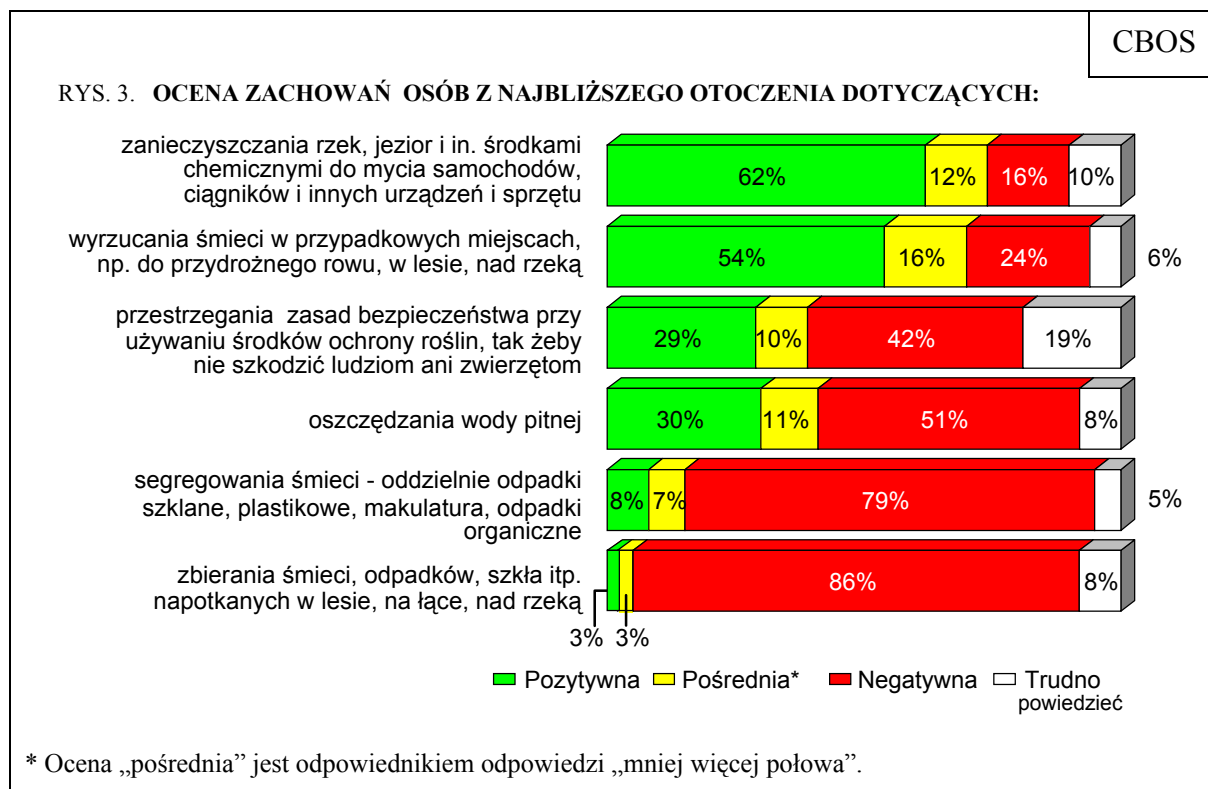
Z drugiej strony ponad połowa ankietowanych sądzi, że w ich otoczeniu niewiele osób ewidentnie szkodzi środowisku naturalnemu wyrzucając śmieci w przypadkowych miejscach, np. w przydrożnym rowie, w lesie czy nad rzeką, lub zanieczyszczając rzeki czy jeziora środkami chemicznymi do mycia samochodów i innych urządzeń. Około 40% respondentów dostrzega jednak częste lub powszechne zachowania szkodzące środowisku.

Tabela 6

Czy na podstawie obserwacji zachowań mieszkańców w Pana(i) najbliższej okolicy, sąsiadów, znajomych, kolegów z pracy, ludzi, z którymi spędza Pan(i) czas wolny, odpoczywa itp., może Pan(i) określić, jaka część z nich:	Tylko niektórzy lub prawie nikt	Mniej więcej połowa	Wszyscy lub większość	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- zanieczyszcza rzeki, jeziora i inne zbiorniki wodne środkami chemicznymi do mycia samochodów, ciągników i innych urządzeń i sprzętu	62	12	16	10
- wyrzuca odpadki, śmieci, opakowania w przypadkowych miejscach, np. do przydrożnego rowu, pozostawia w lesie, nad rzeką	54	16	24	6

To, jak Polacy postrzegają postawy swojego najbliższego otoczenia wobec środowiska naturalnego, przedstawiono również na rysunku. Kategoriom opisującym częstość konkretnych zachowań osób należących do najbliższego otoczenia przypisano oceny. Dla przykładu: opinię, że w środowisku ankietowanych wyraźna mniejszość współobywateli zanieczyszcza rzeki, jeziora itp. lub wyrzuca śmieci w przypadkowych miejscach, uznano za pozytywną ocenę wystawioną otoczeniu, natomiast pogląd, że czyni tak zdecydowana większość, uznano za negatywną jego ocenę. Natomiast w przypadku pozostałych postaw, takich jak: zbieranie śmieci pozostawionych przez innych, segregowanie śmieci, oszczędzanie wody pitnej czy przestrzeganie zasad bezpieczeństwa przy używaniu środków ochrony roślin, uczyniono odwrotnie - jeśli zostały one przypisane znacznej większości osób z otoczenia badanych, uznano je za pozytywną ocenę, jeśli zaś mniejszości - za negatywną.

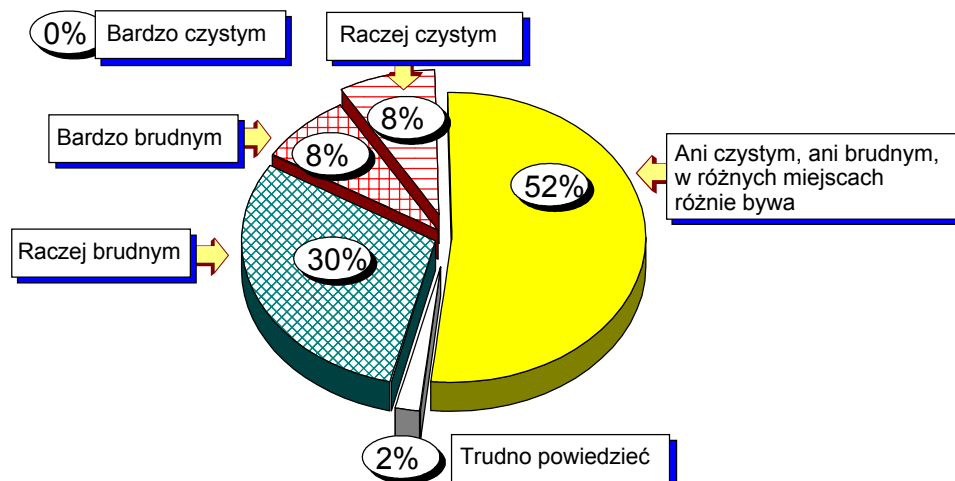
POSTRZEGANE ROZPOWSZECHNIENIE ZACHOWAŃ POZYTYWNYCH I NEGATYWNYCH

Wnioski zasadniczo sprowadzają się do wcześniej opisanych - ankietowani zdecydowanie krytycznie oceniają swoje otoczenie pod względem takich aktywnych zachowań proekologicznych, jak zbieranie śmieci pozostawionych przez innych czy segregowanie śmieci. Lepiej wypada ocena zachowań mających na celu oszczędzanie wody pitnej i ocena przestrzegania zasad bezpieczeństwa przy używaniu środków ochrony roślin. Zdecydowanie najlepiej natomiast oceniane są zachowania, które polegają na nieszkodzeniu środowisku naturalnemu.

W opinii ankietowanych większość Polaków wprawdzie nie zaśmieca środowiska naturalnego, jednak równocześnie niewielu aktywnie dba o jego czystość, tzn. próbuje sprzątać po tych, którzy wyrzucają śmieci w miejscach niedozwolonych (lasy, łąki, rowy). W tej sytuacji nie dziwi fakt, że znaczna część ankietowanych sądzi, że Polska jest krajem brudnym (38%). Ponad połowa wprawdzie realistycznie ocenia, że sytuacja w kraju jest zróżnicowana, jednak tylko co dwunasty respondent określa nasz kraj jako raczej czysty. Nikt nie jest skłonny uznać Polski za kraj bardzo czysty.

RYS. 4. O JEDNYCH KRAJACH MÓWI SIĘ, ŻE SĄ BARDZO CZYSTE, O INNYCH PRZECIWNIE, ŻE JEST W NICH BRUDNO, NIKT NIE DBA O CZYSTOŚĆ I PORZĄDEK ANI W MIEJSCACH PUBLICZNYCH, ANI NA TERENIE PRYWATNYCH POSESJI. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, POLSKA JEST KRAJEM CZYSTYM CZY TEŻ BRUDNYM?

Poczucie, że Polska jest krajem brudnym, dominuje wśród mieszkańców wielkich aglomeracji miejskich (53%), którzy, jak wiemy, zdecydowanie najczęściej czują się zagrożeni degradacją swojego najbliższego środowiska. Opinię krytyczną częściej niż inni wyrażają również respondenci z wyższym wykształceniem, uczniowie i studenci, a także młodzież (po 47%), czyli ci, którzy na ogół częściej podróżują po świecie i w związku z tym ostrzej oceniają Polskę na tle innych krajów.

★

★

★

W społeczeństwie utrzymuje się opinia, że do obowiązków państwa należy przede wszystkim zaostrenie przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska oraz skuteczniejsze ich egzekwowanie, natomiast konkretne działania na rzecz środowiska lokalnego to przede wszystkim zadanie władz samorządowych, a także grup obywateli.

Równocześnie jednak odnotowujemy zmiany świadomości ekologicznej Polaków. W porównaniu z rokiem '93 wzrasta przekonanie, że ochrona środowiska w miejscu zamieszkania ankietowanych powinna należeć do samorządów lokalnych, a także partii, stowarzyszeń i organizacji ekologicznych. Umacnia się również przeświadczenie, że poprawa stanu najbliższego środowiska zależy od postaw i zachowań każdego z nas. Obecnie pogląd ten podziela ponad połowa Polaków, podczas gdy w początkowych latach transformacji, kiedy stan środowiska naturalnego w kraju budził znacznie większe zaniepokojenie, przeważała opinia, że zwykły człowiek nie ma wpływu na poprawę stanu środowiska w swoim miejscu zamieszkania.

Mimo to w wypowiedziach ankietowanych dominuje opinia, że aktywną postawę proekologiczną przyjmuje wyraźna mniejszość osób z ich najbliższego otoczenia. Zdaniem respondentów tylko nieliczni zbierają śmieci pozostawione przez innych w lesie, na łące czy nad rzeką oraz segregują śmieci, tzn. oddzielają odpadki różnego pochodzenia. Nieco częściej zdarza się natomiast, że osoby z ich otoczenia oszczędzają wodę pitną, a także przestrzegają zasad bezpieczeństwa przy używaniu środków ochrony roślin. Z drugiej strony jednak respondenci wyraźnie podkreślają, że - według ich rozeznania - niewiele osób ewidentnie szkodzi środowisku naturalnemu wyrzucając śmieci w przypadkowych miejscach, np. w przydrożnym rowie, w lesie czy nad rzeką, lub zanieczyszczając rzeki czy jeziora środkami chemicznymi do mycia samochodów i innych urządzeń.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Od czego, Pana(i) zdaniem, w największym stopniu zależy poprawa stanu środowiska? Proszę wybrać dwa najważniejsze czynniki. 1 - Od położenia przez rząd większego nacisku na sprawy ochrony środowiska; 2 - Od zaostrzenia przepisów prawnych w zakresie ochrony środowiska; 3 - Od zaostrzenia kontroli i skuteczniejszego egzekwowania istniejącego prawa; 4 - Od ogólnej poprawy sytuacji finansowej państwa i gmin; 5 - Od zwiększenia aktywności władz lokalnych w dziedzinie ochrony środowiska; 6 - Od uznania przez nasze społeczeństwo czystego środowiska za ważny problem; 7 - Od odpowiedzialności kół biznesu

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	40	34	26	25	30	3	5	1055
Płeć									
Mężczyźni	31	41	35	28	23	29	3	3	500
Kobiety	25	38	33	24	26	31	2	7	555
Wiek									
18-24 lat	33	47	26	19	25	37	5	3	151
25-34	26	43	36	26	29	33	2	2	186
35-44	30	36	37	31	22	36	2	2	192
45-54	28	45	31	31	25	28	3	3	227
55-64	29	36	44	24	27	16	1	6	127
65 lat i więcej	22	30	34	21	21	29	3	16	172
Miejsce zamieszkania									
Wieś	28	38	30	26	23	28	4	9	396
Miasto do 20 tys.	33	36	34	27	29	30	2	3	134
20 - 100 tys.	27	43	34	26	31	26	1	3	210
101 - 500 tys.	29	42	39	24	18	38	1	2	184
501 tys.i więcej mieszk.	23	41	39	29	24	34	2	4	129
Wykształcenie									
Podstawowe	28	37	31	21	22	27	3	11	306
Zasadnicze zawodowe	33	41	29	30	27	25	3	4	286
Średnie	26	40	39	25	27	34	3	2	368
Wyższe	23	42	42	31	17	42	0	0	95
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	23	34	50	30	16	41	4	0	76
Prac.umysł.niż.szczebla	22	40	45	27	24	40	1	0	96
Pracownicy fiz.- umysł.	33	45	26	35	18	33	4	1	78
Robotnicy wykwalifikowani	36	37	41	34	22	28	1	1	124
Robotnicy niewykwalifik.	43	36	30	20	29	24	3	5	45
Rolnicy	30	42	32	29	26	20	0	7	48
Pracujący na własny rach.	40	43	29	31	30	27	0	0	48
Bierni zawodowo									
Renciści	27	42	32	18	22	23	2	13	130
Emeryci	22	34	37	25	26	26	2	10	184
Uczniowie i studenci	28	43	23	11	30	43	11	6	56
Bezrobotni	27	45	25	24	31	35	4	2	114
Gospodynie domowe i inni	19	42	24	28	27	29	1	9	53
Pracuje w:									
sferze budżetowej	23	38	40	28	25	39	2	0	102
sekt. państw. publicznym	29	41	45	30	23	28	2	0	106
sp. właśc. pryw. i państwa	40	35	37	29	24	30	2	1	111
sekt. pryw. poza rolnict.	35	38	36	29	19	34	2	2	173
prywatnym gosp. rolnym	33	44	32	19	23	20	5	9	56
Dochody na jedną osobę									
Do 275 zł	29	41	26	30	24	31	3	5	168
276 - 399	25	47	31	30	25	23	2	6	133
400 - 549	31	41	32	28	25	29	2	5	230
550 - 799	25	42	39	24	22	36	3	3	160
Powyżej 799 zł	25	30	45	26	29	40	2	1	144
Ocena własnych war. mater.									
Dobre	24	34	38	26	29	35	2	4	203
Średnie	32	38	34	26	23	30	3	5	498
Złe	26	45	32	26	25	28	2	5	351
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	31	33	27	28	25	38	3	5	68
Raz w tygodniu	28	40	33	28	24	27	3	7	568
1-2 razy w miesiącu	30	36	33	25	23	36	1	3	138
Kilka razy w roku	29	44	36	20	27	34	1	3	190
W ogóle nie uczestniczy	25	36	46	24	24	30	4	4	90
Poglądy polityczne									
Lewica	27	35	38	31	30	31	3	1	265
Centrum	35	45	36	25	19	29	2	2	278
Prawica	22	42	31	27	29	38	3	2	263
Trudno powiedzieć	27	36	32	20	20	23	2	16	250

Tabela 2. Kto, przede wszystkim, powinien podejmować działania na rzecz poprawy stanu środowiska w Pana(i) miejscowości? Proszę wybrać nie więcej niż dwie możliwości. 1 - Władze centralne, rząd; 2 - Władze wojewódzkie, wojewoda; 3 - Władze lokalne gminy, w której Pan(i) mieszka; 4 - Dyrekcje przedsiębiorstw z terenu gminy; 5 - Partie ekologiczne; 6 - Stowarzyszenia i społeczne organizacje ekologiczne; 7 - Mieszkańcy miasta, gminy w ramach akcji społecznych; 8 - Nikt, nie ma takiej potrzeby; 9 - Trudno powiedzieć

	(%)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Liczba osób
Ogółem	22	31	69	12	13	10	25	2	3	1055
Płeć										
Mężczyźni	26	34	71	11	14	7	24	2	2	500
Kobiety	18	29	68	13	13	14	26	2	4	555
Wiek										
18-24 lat	15	34	57	17	18	12	31	5	1	151
25-34	19	26	74	12	17	13	30	3	0	186
35-44	20	37	75	14	12	10	20	0	2	192
45-54	26	31	71	12	12	10	29	1	1	227
55-64	24	31	74	8	13	7	21	4	2	127
65 lat i więcej	26	29	62	6	8	10	18	2	12	172
Miejsce zamieszkania										
Wieś	22	26	68	10	11	8	29	5	3	396
Miasto do 20 tys.	21	25	75	21	4	12	26	4	2	134
20 - 100 tys.	17	29	75	11	19	11	20	0	5	210
101 - 500 tys.	25	38	66	10	17	10	25	0	1	184
501 tys.i więcej mieszk.	26	49	60	10	12	17	21	0	1	129
Wykształcenie										
Podstawowe	24	29	66	9	10	8	24	3	6	306
Zasadnicze zawodowe	20	28	71	13	16	11	27	2	2	286
Średnie	21	34	70	13	13	12	25	3	1	368
Wyższe	24	42	69	15	15	9	23	0	0	95
Grupa społ.-zaw. pracujący										
Kadra kier., inteligencja	18	42	67	16	11	17	26	0	0	76
Prac.umysł.niż.szczebla	23	25	77	14	10	16	29	0	0	96
Pracownicy fiz.- umysł.	15	46	71	9	17	7	25	2	2	78
Robotnicy wykwalifikowani	20	31	73	16	19	11	28	0	0	124
Robotnicy niewykwalifik.	32	27	79	7	8	8	34	0	0	45
Rolnicy	16	27	77	12	11	7	23	5	4	48
Pracujący na własny rach.	21	28	68	10	16	11	27	0	7	48
Bierni zawodowo										
Renciści	26	31	67	9	7	6	23	5	5	130
Emeryci	22	32	67	7	12	9	21	2	7	184
Uczniowie i studenci	25	35	55	17	17	13	22	6	0	56
Bezrobotni	24	25	69	17	14	8	22	5	1	114
Gospodynie domowe i inni	16	31	59	5	19	20	34	0	2	53
Pracuje w:										
sferze budżetowej	20	41	67	10	14	13	30	0	0	102
sekt. państw., publicznym	21	31	79	15	15	7	29	0	0	106
sp. właśc. pryw. i państwa	15	38	72	14	14	12	31	0	0	111
sekt. pryw. poza rolnict.	24	32	73	13	13	12	24	1	2	173
prywatnym gosp. rolnym	21	17	75	11	14	10	23	5	4	56
Dochody na jedną osobę										
Do 275 zł	18	26	70	14	15	11	24	3	1	168
276 - 399	20	32	68	9	15	11	31	3	2	133
400 - 549	15	30	76	16	8	10	28	2	3	230
550 - 799	25	32	72	10	15	8	26	1	3	160
Powyżej 799 zł	22	40	71	8	12	15	22	0	2	144
Ocena własnych war. mater.										
Dobre	21	36	70	13	15	10	26	0	2	203
Średnie	23	32	70	11	12	9	25	3	3	498
Złe	21	28	68	12	14	12	25	2	2	351
Udział w prakt. religijnych										
Kilka razy w tygodniu	29	36	66	5	15	3	32	0	5	68
Raz w tygodniu	20	31	69	13	13	10	24	3	3	568
1-2 razy w miesiącu	19	30	75	10	13	11	29	3	0	138
Kilka razy w roku	25	33	66	13	18	10	24	0	2	190
W ogóle nie uczestniczy	27	33	67	8	4	21	26	0	3	90
Poglądy polityczne										
Lewica	23	32	72	9	16	13	25	2	0	265
Centrum	20	32	73	15	14	10	28	0	1	278
Prawica	21	35	68	13	9	12	25	4	2	263
Trudno powiedzieć	23	26	63	10	13	8	22	3	8	250

Tabela 3. Jak Pan(i) myśli, czy Pan(i) lub ktoś z Pana(i) najbliższej rodziny może swoim działaniem przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	37	12	1054
Płeć				
Mężczyźni	51	38	11	500
Kobiety	52	36	13	555
Wiek				
18-24 lat	65	26	9	151
25-34	51	34	14	186
35-44	48	42	9	192
45-54	49	42	9	227
55-64	44	41	15	127
65 lat i więcej	50	33	17	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	51	34	15	396
Miasto do 20 tys.	53	31	16	134
20 - 100 tys.	58	32	10	209
101 - 500 tys.	48	45	8	184
501 tys.i więcej mieszk.	43	48	8	129
Wykształcenie				
Podstawowe	50	33	17	306
Zasadnicze zawodowe	50	41	8	286
Średnie	50	37	13	368
Wyższe	60	35	6	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	60	37	4	76
Prac. umysł. niż. szczebla	50	39	11	96
Pracownicy fiz.- umysł.	54	37	8	78
Robotnicy wykwalifikowani	53	41	7	124
Robotnicy niewykwalifik.	58	30	12	45
Rolnicy	55	34	11	48
Pracujący na własny rach.	40	45	16	48
Bierni zawodowo				
Renciści	44	39	17	130
Emeryci	51	31	18	184
Uczniowie i studenci	68	27	6	56
Bezrobotni	49	36	15	114
Gospodynie domowe i inni	39	49	12	53
Pracuje w:				
sferze budżetowej	53	37	10	102
sekt. państw., publicznym	52	38	10	106
sp. właśc. pryw. i państwa	49	46	5	111
sekt. pryw. poza rolnict.	58	33	9	173
prywatnym gosp. rolnym	54	36	10	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	50	38	12	168
276 - 399	56	30	14	133
400 - 549	54	35	11	230
550 - 799	47	38	15	160
Powyżej 799 zł	51	43	6	144
Ocena własnych war. mater.				
Dobre	56	32	13	203
Średnie	53	37	10	498
Złe	46	40	13	351
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	56	31	13	68
Raz w tygodniu	49	37	14	567
1-2 razy w miesiącu	55	39	7	138
Kilka razy w roku	51	39	10	190
W ogóle nie uczestniczy	58	34	7	90
Poglądy polityczne				
Lewica	58	35	7	265
Centrum	52	37	11	278
Prawica	53	36	11	262
Trudno powiedzieć	41	40	19	250

Tabela 4. Zakaz produkcji szczególnie uciążliwej dla środowiska lub też zamykanie całych zakładów trujących środowisko zwiększyłyby zapewne bezrobocie w naszym kraju. Czy warto ponieść takie koszty w zamian za czyste środowisko? (%)

	Zdecydowanie warto	Raczej warto	Nie warto	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	38	15	26	1055
Płeć					
Mężczyźni	22	37	17	24	500
Kobiety	21	39	13	28	555
Wiek					
18-24 lat	20	43	19	19	151
25-34	11	38	18	33	186
35-44	29	39	12	21	192
45-54	26	40	13	21	227
55-64	24	38	11	27	127
65 lat i więcej	16	29	17	37	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	41	17	27	396
Miasto do 20 tys.	23	32	17	29	134
20 - 100 tys.	21	32	15	31	210
101 - 500 tys.	21	40	17	23	184
501 tys.i więcej mieszk.	36	42	4	18	129
Wykształcenie					
Podstawowe	17	38	14	31	306
Zasadnicze zawodowe	19	37	19	24	286
Średnie	25	36	14	26	368
Wyższe	27	48	6	19	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	29	51	2	18	76
Prac. umysł. niż. szczebla	24	36	12	27	96
Pracownicy fiz. - umysł.	29	43	18	11	78
Robotnicy wykwalifikowani	18	44	18	21	124
Robotnicy niewykwalifik.	20	37	19	24	45
Rolnicy	15	37	15	33	48
Pracujący na własny rach.	29	32	21	18	48
Bierni zawodowo					
Renciści	19	38	10	34	130
Emeryci	16	34	18	32	184
Uczniowie i studenci	24	35	15	26	56
Bezrobotni	21	37	16	26	114
Gospodynie domowe i inni	20	27	19	34	53
Pracuje w:					
sferze budżetowej	31	41	3	25	102
sekt. państw., publicznym	30	38	11	21	106
sp. właśc. pryw. i państwa	17	51	17	15	111
sekt. pryw. poza rolnict.	21	41	22	17	173
prywatnym gosp. rolnym	16	34	17	34	56
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	14	41	19	25	168
276 - 399	17	45	16	22	133
400 - 549	17	38	16	30	230
550 - 799	26	37	12	26	160
Powyżej 799 zł	25	36	13	25	144
Ocena własnych war. mater.					
Dobre	29	36	15	21	203
Średnie	20	39	12	29	498
Złe	17	38	19	26	351
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	35	36	6	23	68
Raz w tygodniu	20	36	15	29	568
1-2 razy w miesiącu	14	39	19	28	138
Kilka razy w roku	17	45	17	22	190
W ogóle nie uczestniczy	39	32	12	17	90
Poglądy polityczne					
Lewica	17	45	13	24	265
Centrum	23	38	17	22	278
Prawica	29	33	15	23	263
Trudno powiedzieć	15	35	14	36	250

Tabela 5. O jednych krajach mówi się, że są bardzo czyste, o innych przeciwnie, że jest w nich brudno, nikt nie dba o czystość i porządek ani w miejscach publicznych, ani na terenie prywatnych posesji. Jak Pan(i) sądzi, czy, ogólnie rzecz biorąc, Polska jest krajem czystym czy też brudnym?
1 - Bardzo czystym; 2 - Raczej czystym; 3 - Ani czystym, ani brudnym, w różnych miejscach różnie bywa; 4 - Raczej brudnym; 5 - Bardzo brudnym

	(%)					Trudno powiedzieć	Liczba osób
	1	2	3	4	5		
Ogółem	0	8	52	30	7	2	1055
Płeć							
Mężczyźni	1	8	49	31	9	3	500
Kobiety	0	9	54	29	6	2	555
Wiek							
18-24 lat	0	5	45	35	13	2	151
25-34	0	9	53	27	7	4	186
35-44	0	8	52	32	6	2	192
45-54	0	6	57	30	7	0	227
55-64	1	7	53	32	6	1	127
65 lat i więcej	1	14	48	26	7	4	172
Miejsce zamieszkania							
Wieś	0	11	51	28	6	4	396
Miasto do 20 tys.	0	9	58	26	6	1	134
20 - 100 tys.	0	11	47	31	9	2	210
101 - 500 tys.	0	3	58	27	8	2	184
501 tys.i więcej mieszk.	0	4	43	41	11	0	129
Wykształcenie							
Podstawowe	0	11	52	26	7	3	306
Zasadnicze zawodowe	0	9	50	29	8	3	286
Średnie	0	7	54	31	6	1	368
Wyższe	0	3	50	38	9	1	95
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	0	3	54	32	10	1	76
Prac.umysł.niż.szczebla	0	7	48	37	8	0	96
Pracownicy fiz.-umysł.	0	11	52	34	1	2	78
Robotnicy wykwalifikowani	0	6	53	25	9	6	124
Robotnicy niewykwalifik.	2	5	42	48	3	0	45
Rolnicy	2	9	57	28	4	0	48
Pracujący na własny rach.	0	9	62	20	9	0	48
Bierni zawodowo							
Renciści	0	14	52	25	7	3	130
Emeryci	0	10	54	26	8	1	184
Uczniowie i studenci	0	6	47	33	13	0	56
Bezrobotni	0	5	46	33	10	7	114
Gospodynie domowe i inni	0	10	57	30	3	0	53
Pracuje w:							
sferze budżetowej	0	8	59	26	6	1	102
sekt. państw. publicznym	0	11	44	38	7	0	106
sp. właśc. pryw. i państwa	0	2	50	34	9	6	111
sekt. pryw. poza rolnict.	0	8	50	30	8	3	173
prywatnym gosp. rolnym	1	11	46	35	7	0	56
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	0	10	54	30	6	1	168
276 - 399	1	13	53	26	6	2	133
400 - 549	0	10	54	27	7	2	230
550 - 799	0	9	47	32	11	1	160
Powyżej 799 zł	1	4	47	36	10	2	144
Ocena własnych war. mater.							
Dobre	1	10	47	35	6	0	203
Średnie	0	8	58	26	5	3	498
Złe	0	8	45	32	12	2	351
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	0	13	48	28	7	4	68
Raz w tygodniu	0	9	56	27	5	3	568
1-2 razy w miesiącu	0	7	53	35	4	1	138
Kilka razy w roku	0	9	47	31	11	1	190
W ogóle nie uczestniczy	0	5	36	38	19	2	90
Poglądy polityczne							
Lewica	0	8	50	32	8	2	265
Centrum	1	9	54	26	9	1	278
Prawica	0	10	50	32	7	0	263
Trudno powiedzieć	0	7	53	29	5	5	250